

(א) [עלול דף כ"א];
(ב) הפטרה לפרשת
שופטים, (א) יומל ס"ח;
טובל (א, ד) עין חוסי
יומל ס"ח ד"ה ד"ה כ"ה,
(ג) [ומה' פסק ג'],
(ד) עין חוסי יומל ע'
ד"ה יומל, (ז) עין מסכת
טורים פ"ק ד"ה הלכה
ה"ט, (ח) ד"ה דף כ"ט,
(ט) [פסק י"ד ה"ט],
(י) בהפטרות ליום א' של
פסח, (י"א) הושע ה' ב,
(י"ב) עין ירושלמי מגילה
פ"ב ה"ה, (י"ג) בחולין
כ"ד ד"ה שלח ציבור
ע"ש, (י"ד) ועין רש"י
סנה דף כ"ב, ד"ה
חולין ובתוסי' שם,
(ט"ו) בבבלי' פ"ד ה"ז
ובמכות פ"ב ה"ה וע'
תוסי' ר"ה לג' ד"ה אה,
(ט"ז) שבת כ"ג, (ט"ח) פסחים
ק"ז, (ט"ט) לילי' ד"ה, (ק) ט'
ב"ה ר"ה.

הגהות הב"ח

(ג) גבי' א' אמת
משום איבדו קטן;
(ד) רש"י ד"ה פסח
ערום וירח מתרגמיני
עירשלא
ובתוסי' סופרים מפרש
כל שכרעיו נראין
לפ"י, וי"ז נראה דרש"י
נא לישע מה עסקה דל'
פסח דהא סוף בגלוי
לחוד קאמר חמ"א א"ט
ינא כפי' א"ט נשע לתוך
מעטלו נשע עושא כפי'
דמא' עטמא עומן
נגלוי א"ט נשע כפי'
כיון שהא סוף ומתחללס
יו דרש"י להל' דרף זה
כ"ה סוף מסכת
סופרים דמח' דהא כל
שכרעיו נראין דיינו דלון
ל' נמי שוקס דזה נמי
קורא פסח עטמ' קוף
לגמ' א"ט ל' נמי
שוקס ומת' פ"י רש"י
במנוח דלית ביה משום
ולא דלית פ' ערות דבר
דלון ד' כלל נמי
שוקס א"ט ביה אכור
לית ערוה א"ט חולין
מעטלו א"ט ל' נמי
שוקס ע"ז דקוף הוא
ל' ביה אכור דלית
ערוה ולא היה קומיע'
(א) מתי קטן;
(ב) תוסי' ד"ה א"ט וי'
ע"ש בתוסי' ד"ה ור'
יהודה: (ד) ד"ה פסח,
פ"ה ערום וירח
מתרגמיני עירשלא
ורחא ולימא דפסח
הוא מרגום וכו' רב אלפס
דפסח זהו א"ט וכו'
פ"ק ד"ה דמסכת
סופרים ס"ה, וי"ז
ח"ט הלכה טו פסח
הגדל' כעשו או גברו
פרומס א' מ' שאלשו
עמולה פסח א' שמו ע"כ
וכר' תתמי' דרש"י דסוטה
(א) ל' נמי שוקס ולא
תוף: (ב) ד"ה מי של
וכ' לעיל דקטן דלית ביה
תרי' מדרגתן שהא קטן
ופריסת שמו נמי דלא הי'
וכ' סוף ש"ס זו תרתי'
מדרגת מרגיא שפיר:

הגהות וצינונים

[ב] בכת"י נוסף ואמר' דה כנגד כהן לוי וישראל, ועין ב"ק פ"ב ע"א ובתוסי' הרא"ש ובטורי
אבן: [ג] "ותיא אידן" ליתא בכת"י וביומא ובסוטה, וז"ל ואין מדרגין, (ועין פרישה סימן קמ"ו
ס"א); [ד] "והוא נושא את כפיו" ליתא בכת"י, וכו' ישר מאד (דק"ס), ועין תוסי' ט"א, רש"י ושפ"א: [ז] ברש"י
המפסיר בנביא אחרת קופין: [ח] נראה דסדר הידבור ז"ל כן, קורא אחר מות ואן כעשור לחודש, כה"ג ביה"כ משנה
היא במסכת יומא שיש כאן וכו' (ע"פ כתי' 1) ע"י הירושא ברש"י שבר"י: [י] בכת"י נוסף בנדרים קרובים ובמסכת
וכר' (ועין ג"ה ב"ה): [כ] דבור זה שייך להלן אחר ד"ה ואין נושא כפיו: [ל] (בכונה חספוט דליתא כן בתרגום אלא
בתרגום על ערום וירח וכן האמת בתרגום שפירנו וכן איתא ברש"י וישעיה על פסוק ערום וירח [חולין]: [מ]
[לא נמצא מקומו] (גליון), ועי' הג' ה"ה וברש"י: [נ] מהרש"א מרחק זה (גליון): [ז] בכת"י נוסף אביו או רבו:

הקורא עומד פרק שלישי מגילה

ובנביא שלשה, אם ירצה ולא אכפת לן אם יעשה דלא נפקא מיניה
הולאה: ואם היו שלשתו ברי, צנמי מפרש היכא משכחת לה לרופין:
מדג'ין בנביא, מפרשה לפרשה: ואין מדג'ין בתורה, שהשומע
את הקופין^א ממקום למקום אין לו מיושב לשמוע: ועד כמה הוא

מדג'ין צנמיל: שלא יפסוק התורגמן,
שלא ידלג ממקום שהוא קורא אלא
כדי שיוכל לגול את הספר ולקרות
בנקום הדילוג קודם שיגמר התורגמן
מרגום המקרא שדלג זה משום שאין
כבוד לצור לעמוד שם בשתיקה:
גמ' קורא, כהן גדול אחרי מות
ציוס הכפורים נמשה היא צנמכת
יומל ואך בעשור לחודש יש כהן
לדלוג דפרשת אך בעשור לחמש
השביעי צנמכת אמור אל הכהנים:
כאן בכדי שלא יפסוק המתורגמן,
והאי כבדי שלא יפסוק הוא שהרי
סמוכין הן: והוא קתני, גרסין ולא
גרסין עלה: בענין אחד, ששנייה
מדרגין דבכר אחד ואין כהן טירוף
הדעת הלכך כי לא מפסיק תורגמן
מדלג שהרי שנייה בענין יוה"כ
מדברים ומתני' דקמתי כלל לא בשני
ענינים כגון מפרשת נגעים לפרשת
זבין: והתניא, צנמוחמ: אין מדרגין
מנביא צנביא, שיש כהן טירוף יומר
מדלג: בסוף הפסד לתחילתו,
למפרע: מרגני' המפסיר בנביא,
מי שרגל להפסיר צנביא תקנו
חכמים שיהא פורס את שמע: הוא
עובר צנמי התיבה, להוליא את
הכבוד בקדושה שנתפלה: ע"ז ידו,
צנמיל: קטן אינו פורס ע"ז שמע,
לפי שהוא לא להוליא רציה ידו
חובתן וכיון שאינו ממויב דבכר אינו
מוילא אחריס די חובתן: ואינו נושא
את כפיו, א' אם כהן הוא שאין כבוד
של כבוד להיות כפופין לזכרונ:
פוחח, (ב) צנמכת סופרים^א מפרש
כל שכרעיו נראין, ערום וירח מתרגום
עירשלא ופסח (שע"פ ה'): פורס
את שמע, דהא ממויב צנמכה:
אב"י אינו קורא בתורה, משום כבוד
תורה וכן לפני המיטה וכן צנמיל
כפיו גנאי הוא לצבור: גמ' משום
כבוד, להעביר לפני המיטה הואיל
וממילא עומד לצר ששני כעודו מיקט
לו זו לכבוד: משום איצנוי, הדבר נא
לידי מחלוקת אי מפסיר ואתה תעבור
לפני המיטה: דקא עביד בהנמ, הלא
לעבור לפני המיטה אינו נוטל שכר
דהלא

תרומה צגורין ואפילו קטן ממש^א וי"ל
גדולים עמו והיה דחולין דעני מלי וקן
וקנו כדי לתחוקי נפשיה צנמכי: (וע' ע' מוס' ימות ט': ד"ה ואלו): מ"י
הוא דלמך פרק הסוגל (כ"ק דף פ"ה, וס') קומא פטור מכל המנות וא"כ אי אירי
הכא צנומא אפילו ראה מאורות וכו': מ"י
צירולמתי^א דלא מייירי צנומא ממש אלא מייירי שהא צנמ' אפל ועוד י"ל דמייירי שפיר
צנומא והא דפטרין החס קומא היינו מן המורה
אלא מדרגתן מיהא חייב ואפילו נסתמא משוגל מ"מ חייב הוא מדרגתן שלא יהא
צנמכי ולא יהא נוהג צו דת יהודי כלל דלא דמי לנשים
דפטרות מנאות עשה שהזמן גרמא אפילו מנאות שאין אלא מדרגתן שהרי צנמ
מוכה^א וצנמכי כוסות^א וצנמקא מגילה^א דלא הוא אלא מדרגתן
לא מייירי אלא לפי שהן היו צנומה מכל מנות אהן גרמא מ"מ עדיין יש להן
מנות דרבתן אלא קומא אם נפטור אותו מכל מנות אפי' מנאות אלא מדרגתן
א"כ יהא תשוב צנמכי ואע"ג דפריש' לעיל^א דקטן דלית (ג) תרי
מדרגתן שהא קטן ופריסת שמו דלא הי' אלא מדרגתן אין יכול להוליא אחריס
גדולים דליכא אלא חד דרבתן פריסת שמו^א כפ"ה קומא שיש צו
תרי מדרגתן יוליא שפיר האחרים דכיון שהא גדול ובר דעת עדיף טפי מקטן:
(וע' ע' מוס' עירובין ט', ד"ה דלמא וכו' ומוס' לעיל ט': ד"ה ור"י מנכיש]
כשחלטה

ב' ענינות, ואן וכאן כדי שלא יפסיק המתורגמן פ"י משעה שיפסיק עד שיכרוך
הספר ויגיע למקום שצורה לקרות
שיעור שישלים מתרגום הפסוק שמתרגם לא יתור, ואין מדרגין מנביא
לנביא כגון מישיבה לירמיה וכו' וצנמי
ובנביא של י"ב והוא ספר תרי עשר מדרגין מנביא לנביא וכלבד שלא
ידלג מסוף הספר לתחלתו שהוא למפרע.
המפסיר בנביא הוא פורס את שמע עובר לפני התיבה והוא כהן
הוא נושא את כפיו, מ"ש רב פפא אמר משום כבוד, ורב בר שמי' א'
משום איצנוי כלומר חיישין דלמא אתו לטימור אי מפסיר זהו פורס על
שמו, וכו' גדול ממני ליקח שכר הלכך התקינו להיות המפסיר פורס על שמע
עובר לפני התיבה כו' (א) ואין עושין כהא אלא משום כבוד אבל לא
מיצו אלא במקום שהפסיר על שמע העובר לפני התיבה נוטל שכר, וכן
שאינו ראוי לעבור לפני התיבה ולא לפרס על שמע אביו או רבו
עוברין על ידו לאו הכי אתי רבו לאצנוי: קטן

כ"ד. פרק שלישי מגילה

ובנביא שלשה, ועשוי אן לנו מקרין למתורגמן אפילו צנמיל
אלא פסוק אחד שלא יצא לעשות רק צנמיל הפטרה
לנו מקרין ג' למתורגמן להודיע כי כן הדק אי לא דמיישין שיטעה:
ואם היו שלשתו של שלשה פרושין קורין אחד אחד, קשה על
מה שאנו מתרגמין^א ויחמיר יהושע אל

העם התקדשו (יהושע א) ויש שם ג'
פסוקים עד צנמ' היתא^א ומקרין אונ
למתרגם שלמח צימ' ואע"פ שיש
פרשה צנמ' שני פסוקים והא שאנו
מתרגמין הפטרות של פסח ועלרת
טפי משאר י"ט לפי שהן מדברות
צנמ' היום כדי לפרסם הנס וכן
צנמ' תורה כדי לפרסם הנס:
אב"י אינו פורס ע"ז שמע, ואפילו
לרבי יהודה דמכשיר ליה

צנמילה לעיל (דף ט"ו): הכא מודה
שלא יוליא אחריס יד חובתן דבכר
שנקדושה משום דקטן אירכא צ'
דרבתן כדפרישית לעיל (א) צנמ' דרבי
יהודה אצל צנמילה ל' להלך לפי
שקף ונשים היו צנמ' להודיע
ולהשמד^א לפיכך עשאו רבי יהודה
כדלוג: פ"ה פוחח, (ד) ערום וירח
פ"ה מתרגמין עירשלא ופסח ולימא
דפמי הוא מרגום של ערום^א וכן
פירש רב אלפס דפמי זהו א"ט ומי
שלוש צנמ' קרועין והכי אין
משמע פרק קמח דמס' קדושין:
ואינו עובר צנמי התיבה, קשה
מאי אירא קטן אפילו גדול
נמי אינו עובר לפני המיטה אלא כ'
נחמלא וקנו כדמילא סוף פ"ק דחולין
(דף כ"ד, וס') נחמלא וקנו רחמי
לעשות שלח כבוד ולרד לפני המיטה
אצל צנמ' אחר לא וי"ל דהחס
מייירי צנמית לצור כדמתן צנמית
(דף ט"ו), דלון מורידין לפני המיטה
אלא וקן ורגיל (ומי שנחמלא וקנו)^א
ומי שטפולו מרובה והא דקמתי החס
גבי נחמלא וקנו רחמי לעשות ש"ל
היינו להיות ש"ן צנמית אצל
צנמקרא צנמלא יוכל להיות משהציא
צ' שערות ולא כמו שפירש רש"י סס'^א
דפירש דמייירי לתקיעת שופר
ולהמנות פרנס על הצבור ולהלכות
ולנדות: ואין נושא כפיו, משמע
הא חס הציא צ' שערות ישא כפיו
וקשה דהא סוף פ"ק דחולין (דף כ"ד):
(וס') אמר דלון נושא את כפיו עד
שיחמלא וקנו ועוד קשה דמשמע
סוף פרק לולב הגזול (סוכה דף מ"ג)
קטן יהודע לישא את כפיו חולקין לו

גמ' א"ר אבי כנגד
תורה, ע"ז מ"כ פ' מסח:
תוסי' ד"ה מי שלא רבו
אב"י מדרגתן מיהא
הייב, ע"ז ר"ה ל' ג'
ע"ז מ"ה ס"ה ר' יהודה:
בא"ד א"ש"ה פסח
וישש זה תרי מדרגין,
ע"ז לעיל דף ע"ז מוס'
ד"ה ור' יהודה:

תורה אור השלם
(א) פי פה אמן י' חנם
וצפירתם ולא צפירי
תלמידי (י' ששה ב' ג')

(ב) פי כה אמן ארני
אזרחים מצרים ירד עמי
בראשונה לגור נמי
ואשר צפאם עשקו:
(י' ששה ב' ג')

(ג) וקשה מה ל' פה צנמ'
י' פי ילחץ עמי חנם
משליו ויחליו צנמ' י'
ותמיד קל היום שמי
כפאין: (י' ששה ב' ג')

(ד) דבכר י' אל משה
אחר' מות שני בני
אהרן יצדקתם לפני י'
ואתו: (י' וקרא ב' ג')

(ה) אף בעשור לחודש
השביעי הוא יום
הכפרים והוא מקרא
קדש יתה' יקבם
ועניתם את נפשתיכם
והקדקתם אשת לוי:
(י' וקרא ב' ג')

רבינו הנגאל
הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

עין משפט
נר מצוה

גליון הש"ס

גמ' א"ר אבי כנגד
תורה, ע"ז מ"כ פ' מסח:
תוסי' ד"ה מי שלא רבו
אב"י מדרגתן מיהא
הייב, ע"ז ר"ה ל' ג'
ע"ז מ"ה ס"ה ר' יהודה:
בא"ד א"ש"ה פסח
וישש זה תרי מדרגין,
ע"ז לעיל דף ע"ז מוס'
ד"ה ור' יהודה:

תורה אור השלם

(א) פי פה אמן י' חנם
וצפירתם ולא צפירי
תלמידי (י' ששה ב' ג')

(ב) פי כה אמן ארני
אזרחים מצרים ירד עמי
בראשונה לגור נמי
ואשר צפאם עשקו:
(י' ששה ב' ג')

(ג) וקשה מה ל' פה צנמ'
י' פי ילחץ עמי חנם
משליו ויחליו צנמ' י'
ותמיד קל היום שמי
כפאין: (י' ששה ב' ג')

(ד) דבכר י' אל משה
אחר' מות שני בני
אהרן יצדקתם לפני י'
ואתו: (י' וקרא ב' ג')

(ה) אף בעשור לחודש
השביעי הוא יום
הכפרים והוא מקרא
קדש יתה' יקבם
ועניתם את נפשתיכם
והקדקתם אשת לוי:
(י' וקרא ב' ג')

ליקוטי רש"י

(נרנס בסוף המסכת)

רבינו הנגאל

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

רבינו הנגאל

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

רבינו הנגאל

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

הקורא בתורה לא
יפחות לו מג' פסוקים
כגון תורה ויהי וצנמי
ובתוסי' ולא יקרא
למתרגמן בתורה יומר
מפסוק אחד ובנביא ג'
ואם היו שלשתו ג'
פרשיות כגון כי האמר
אמר ה' תנם במרתם כי כה
אמר ה' מצרים ירד עמי
בראשונה ועתה מה לי
כאן אלו קורין א' א'
מדרגין בתורה בענין
אחד כגון אחר מות ואן
בעשור אצ"פ ששן
מרוחקת זה מזה כיון
שהן ענין אחד מדרגין,
ובנביא מדרגין אפילו

והרחיקו, והזכיר שה שהוא כאובד. ולכך ביאר בכאן ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך. ואמר וכן תעשה לחמורו שהיא בהמה טמאה. ואמר וכן תעשה לשמלתו אע"פ שאין השמלה חביבה על בעליה כבעלי חיים ואין ההפסד מצוי בה כהם שאפשר ^(א) שימותו. וכן תעשה לכל אבידת אחיך – כל כלי ביתו אע"פ שאינם חביבין כשמלתו אשר יבסה בה.

ועל מדרש רבותינו [בספרי כאן ובכ"מ כו, א-לא, א] הוסיף עוד בכאן דברים רבים, כגון והתעלמת – פעמים שאתה מתעלם, השב – אפילו מאה פעמים, תשיבם – אפילו לגנתו ולחורבתו, והחזרה בסימנים, ודברים אחרים נדרשים בפרשה.

(ב) ואם לא קרוב אחיך אליך. שאינו קרוב אצלך, כי אינך מתחייב ללכת אל ארץ אחרת עם האבידה להשיבה אליו, או שלא ידעת אותו כלל. ובספרי [כאן]: "אין לי אלא קרוב, רחוק מנין, ת"ל ולא ⁶ידעתו". ואם כן יאמר ואם לא קרוב אליך בעירך שתשאל עליו ותדעהו, ויהיה עמך עד דרוש אחיך אותו.

(ד) והוסיף במצות הטעינה להזהיר עליו במצות לא תעשה, כי בתורה אמר [בשמות כג, ה] "עזוב תעזוב עמו" – מצות עשה. ועוד הוסיף נופלים בדרך, כי שם אמר "רובץ תחת משאו", ולא הזכיר שם רק החמור, שדרכו לטעון משוי גדול וירבץ תחתיו. ואמר בכאן [בפסוקים ב' וד'] אחיך ושם "אויבך" [בפסוק ד'] ו"שונאך" [בפסוק ה'] לאמר תעשה עמו כן ותזכור האחוה ותשכח השנאה.

(ו-ז) **כי יקרא קן צפור לפניך.** גם זו מצוה מבוארת, מן "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" [בויקרא כב, כח], **כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם,** או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא, והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוך לעוף כאלו יכרית במין ההוא.

תכלת מרדכי

(א) כי יקרא קן צפור. על מצודע י"ד ד'.

כור זהב

[6] ובספרי אין לי אלא קרוב מחויב בהשבה רחוק מנין ת"ל ולא ידעתו ואספתו, הא ביודעו חייב בהשבה אף ברחוק וא"כ לדברי הספרי א"א לפרש כפי הרב אלא שיאמר הכתוב ואם לא קרוב אחיך אליך וע"כ ולא ידעתו דאז ואספתו אבל ביודעו מחויב אף ברחוק. וממה שדייק הרב בעירך משמע שדעתו לומר דמה שמשוה הספרי קרוב ורחוק היינו ששניהם בעיר אחת אבל בארץ אחרת ודאי שאין מחויב לחזור אחריו אף לדברי הספרי כך משמע ממנהרי"א.

כסף מזוקק

(א) ואין ההפסד מצוי בה בהם שאפשר שימותו. צ"ל מצוי בהם כמוהם שאפשר שימותו.

(1) דנאמר שם: "וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהרות ועץ ארז ושני תולעת ואזוב", וז"ל בתו"ד: ובעלי הפשט אומרים כי כל עוף יקרא צפור, ממה שאמר צפור שמים ודגי הים (תהלים ח ט), כל צפור כל כנף (בראשית ז יד), בן אדם אמור לצפור כל כנף (יחזקאל לט ז), וכן ואת הצפור לא בתר (בראשית טו ז) על תורים ובני יונה. והנכון בעיני, ששם צפור כלל לעופות הקטנים המשכימים בבקר לצפצף ולשורר, מלשון ארמית צפרא, וכן ישוב ויצפור (שופטים ז ג), ישכים בבקר, אמר "צפור שמים" עליהם, כי הם לרובם יגביהו לעוף בשמים ו"כל צפור כל כנף", שני מינין, כל הקטנים וכל הגדולים, כי יקרא קן צפור לפניך (דברים כב ו), הם הקטנים שהן רבים, שאפילו בקטניהם יחוס וכו', ע"ש.

וּכְתַב ^ב הַרְבַּ בְּמִוְרָה הַנְּבוּכִים וְג. ^{מח} כִּי טַעַם שְׁלוּחַ הַקֶּן וְטַעַם "אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחַטּוּ בַיּוֹם אַחֵר" כְּדֵי לְהַזְהִיר שֶׁלֹּא יִשְׁחַטּוּ הַבֵּן לְעֵינֵי הָאֵם, כִּי יֵשׁ לְבַהֲמוֹת דֹּאגָה גְדוּלָה בְּזֶה וְאֵין הַפֶּרֶשׁ בֵּין דֹּאגַת הָאָדָם לְבַהֲמוֹת עַל בְּנֵיהֶם, כִּי אֶהְבֵּת הָאֵם וְחַנוּתָהּ לְבְנֵי בִטְנָה אֵינֶנּוּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַשְּׂכַל וְהַדְּבֹר אֲבָל הוּא מְפַעֵלֶת כַּח הַמַּחֲשֶׁבֶת הַמְצוִיָּה בְּבַהֲמוֹת כִּאֲשֶׁר הִיא מְצוּיָה בָאָדָם. וְאֵם כֵּן אֵין עֵיקַר ^ב הָאִיסוּר בְּאוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ רַק בְּבְנוֹ וְאוֹתוֹ, אֲבָל הַכֹּל הִרְחַקָהּ. וְיֹתֵר נִכּוֹן בְּעֵבֹר שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר. וְאָמַר הַרְבֵּ: וְאֵל תִּתְמָה עָלַי מִמֵּאֲמַר הַחֲכָמִים ^ב [בְּכִרְכּוֹת לֵג, ב' וּבְמִגִּילָה כֹה, א] הָאוֹמֵר עַל קֶן צְפוּרָה יִגִּיעוּ ^ב רַחֲמִיךָ, כִּי זֶהוּ אַחַת מִשְׁתֵּי סְבִירוֹת, סְבִירַת מִי שִׁירָאָה כִּי אֵין טַעַם לְמִצְוֹת אֵלֹא חֲפִץ הַבוֹרֵא, וְאֵנְחֵנוּ ^ב מִחֲנִיקִים בְּסִבְרָא הַשְּׁנִיָּה שִׁיְהִיָּה בְּכֹל הַמִּצְוֹת טַעַם.

וְהוֹקֵשָׁה לוֹ ^ו [שם בַּפ"כו] עוֹד מֵה שֶׁמִּצְאָ בַּב"ר ^א [מה, א]: "וְכִי מָה אֵיכַפֵּת לוֹ לְהַקְבִּי" בֵּין שׁוֹחֵט מִן הַצְּוֹאֵר לְשׁוֹחֵט מִן הָעוֹרֶף, הֵא לֹא נִתְּנוּ הַמִּצְוֹת אֵלֹא לְצַרְףּ בְּהֵן אֶת הַבְּרִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר ^ה [בְּמִשְׁלֵי ל, ה] כֹּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה".

זֶה הָעֵנִין שֶׁגִּזַּר הַרְבַּ בְּמִצְוֹת שִׁישׁ לָהֶם טַעַם – מְבוֹאֵר הוּא מֵאֵד, כִּי בְּכֹל אַחַת טַעַם וְתוֹעֵלַת וְתִיקוֹן לָאָדָם מְלֻבָּד שְׂכָרָן מֵאֵת הַמִּצְוָה בְּהֵן יֵת', וְכִבֵּר אָמְרוּ ז"ל ^ב [בְּסִנְהֵדְרִין כֹּא, ב] "מִפְּנֵי מָה לֹא נִתְּגַלּוּ טַעֲמֵי תוֹרָה וְכוּ'", וְדִרְשׁוּ ^א [בְּפִסְחִים קִישׁ, א] "וְלִמְכַסֶּה עֵתִיק – זֶה הַמְּגַלָּה דְּבָרִים שְׂכִיסָה עֵתִיק יוֹמִין, וּמֵאֵי נִידָה, טַעֲמֵי תוֹרָה". וְכִבֵּר דִּרְשׁוּ בַּפְּרָה אֲדוּמָה ^ג [בְּבִמְדַבֵּר יֵת, ג] שֶׁ"אָמַר שְׁלֹמֹה עַל הַכֹּל עֲמַדְתִּי וּפְרָשָׁה שֶׁל פְּרָה אֲדוּמָה חִקְרָתִי וּשְׂאֵלְתִי וּפְשִׁפְשֵׁתִי, אִמְרַתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רַחוּקָה מִמֶּנִּי

תכלת מרדכי

ב) הַטַּעַם בְּשִׁנְיָהֶם – וְכַתֵּב הַרְבֵּ. עֵי חֲתָם סוֹפֵר חֶלֶק אוֹ"ח סִי ק' הַנִּפְקָא מִינָה בְּטַעֲמִים², וְעֵי עוֹד בְּסִפְרָ עֲבוֹדַת הַקּוֹדֵשׁ חֶלֶק הָעֲבוֹדָה פֶּרֶק ג'³.

כור זהב

ג) וְאֵם כֵּן אֵין עֵיקַר הָאִיסוּר, וְר"ל כִּי לְדַבְרֵי וְיֹתֵר נִכּוֹן שֶׁהַכֹּל בְּעֵיקַר הָאִיסוּר בְּעֵבֹר שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר. הַרְמַב"ם אֵין עֵיקַר הָאִיסוּר רַק בְּבְנוֹ וְאוֹתוֹ אֲבָל אִסְרָה ^ג הָאוֹמֵר עַל קֶן צְפוּרָה, שֶׁאֲמְרוּ מִשְׁתַּקֵּין אוֹתוֹ תוֹרָה גַּם אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ מִשּׁוֹם הִרְחַקָהּ אֲבָל הַרְמַב"ן אוֹמֵר שְׁעוֹשָׂה מְדוּתֵי רַחֲמִים וְאֵינֶם אֵלֹא גְזֵרוֹת.

2) שֶׁדֵּן שֶׁם בְּתוֹבָה בְּאֶחָד שְׁפוּגַע בְּקֵן וְלֹא צָרִיךְ אֶת הַבְּנִים, הָאֵם הַמְצוּה שֶׁל שִׁלּוּחַ הַקֶּן נִאֲמְרָה דוּוֹקָא אִם לּוֹקַח אֶת הַבְּנִים אוֹ לֹא, וְז"ל בְּתוֹרָה: וְעֵיין רַמְב"ן בְּנִימוּקֵי חוּמֵשׁ שֶׁלּוֹ (דְּבָרִים כֹּב, ו) כְּתַב עַפ"י רַמְב"ם בְּמִוְרָה נְבוּכִים וְכוּ"כ בְּס' הַחֲנוּךְ לְהַרְאָה (מִצְוָה תְּקַמ"ה) בְּטַעַם הַמִּצְוָה הַהִיא שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר לְעַקּוֹר אִם עַל בְּנִים, דֹּא ע"ג דֹּאסוֹר לּוֹמַר עַל קֶן צְפוּרָה יִגִּיעוּ רַחֲמִיךָ וְהַטַּעַם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי עַל בְּעֵלֵי חַיִּים כֹּל שֶׁהוּא לְצוּרְךָ אָדָם דֹּא"כ הִיא אִסוּר לְשַׁחֲטָה בְּע"ח, אֲךָ גְזִירוֹת הֵן עֲלֵינוּ שֶׁלֹּא נִלְמוּד לְהִתְאַכֹּזֵר וְנִתְקַן מְדוּתֵינוּ ע"ש. וְהֵנָּה לְפִי טַעַם זֶה מְבוֹאֵר דֹּאם אֵינוֹ צָרִיךְ לְבְנִים, לֹא מִיִּבְעִיא דֹּאֵינוֹ מַחֲוִיב לְשַׁלַּח הָאֵם אֵלֹא אַכְזוּרִיּוֹת נִמִּי עֲבִיד, וּבְמִקּוֹם שֶׁנִּלְמוּד שֶׁלֹּא נִתְאַכֹּזֵר אֲדַרְכָּא נִרְגִיל עֲצֻמְנוּ בְּאַכְזוּרִיּוֹת וְלַצַּעַר בְּעֵלֵי חַיִּים עַל מִגֵּן לְגַרְשׁ הָאֵם מֵעַל בְּנֵיהּ וְצַעַר בְּע"ח דֹּאורִייתָא, אֵלֹא שְׂכַתְּבֵן רַמְב"ן שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי עַל ב"ח אִם הוּא לְצוּרְךָ הָאָדָם, אֲבָל אִם אֵינֶנּוּ לְצוּרְךָ אָדָם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְבְנִים אַכְזוּרִיּוֹת הִיא זֹו לְגַרְשׁ הָאֵם מֵעַל בְּנִים וְכוּ'. וְהֵנָּה בְּתַשׁוּ' חֲכָם צְבִי (סִי' פֶּג) פְּשִׁיטָא לִיָּה דֹּאֵינוֹ מַחֲוִיב לִיקַח הַבְּנִים אֵלֹא יִכּוֹל לְשַׁלַּח גַּם שְׁנֵיהֶם הָאֵם וְהַבְּנִים, וְהֵאֵי וְהַבְּנִים תִּקַּח לָךְ אֵינוֹ אֵלֹא כְּמוֹ שֶׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכְתְּךָ, וּמוֹכִיחַ כֵּן וְכוּ'. אֲמַנֵּם בְּתַשׁוּ' חו"י סִיִּים טַעַם בְּשֶׁם ס' הַזְּהוּרָה בְּשִׁלּוּחַ הָאֵם לְעוֹרֵר יִלְלַת אִימָא עֵילָאָה עַל בְּנֵיהּ, אִם כֵּן מִצְוָה לְהַדֵּר אַחֵר קֶן כְּדֵי לְעוֹרֵר רַחֲמֵי אִימָא עֵילָאָה עַל בְּנֵיהּ וְלִפ"ז לִיכָא מִשּׁוֹם אַכְזוּרִיּוֹת, דֹּאפִּילוּ אִם לְצוּרְךָ הִנֵּאת אָדָם לֹא הִגִּיעוּ רַחֲמֵי שָׁמַיִם עַל בְּע"ח, מְכ"ש לְצוּרְךָ מִצְוָה. אֲךָ ש"ס דִּילָן ע"כ לֹא ס"ל הִכִּי דְהָרִי לְהַנ"ל תִּינַח בּוֹמֵן שֶׁאֵין בְּהַמ"ק קִיִּים, אֲךָ בּוֹמֵן שְׁבַהֲמ"ק קִיִּים כְּגוֹן בִּימֵי דוֹד וְשְׁלֵמָה דְסִיְהֵרָא קָמָה בְּשִׁלְיֻמוֹתֵי' וְאֵם הַבְּנִים שְׂמַחָה וּמְכ"ש לְע"ל בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ מֵאֵי אֵיכָא לְמִימֵר, וְאֵם נִדְחוּק בְּזֶה דְמ"מ צְרִיכָא הַתְּעוֹרְרוֹת לְעֵילָא א"כ ר"פ שְׁלוּחַ הַקֶּן (קֶלֶח, ב) דִּתְנֵן בְּפִנֵּי הַבֵּית וְשֶׁלֹּא בְּפִנֵּי הַבֵּית וּמִסִּיק בְּש"ס שֶׁהוּא שֶׁלֹּא לְצוּרְךָ ע"ש, וְקִשָּׁה הֵא צְרִיכָה רַבָּא כְּנ"ל דְהוּא סְד"א בְּפִנֵּי הַבֵּית לֹא יִצְטָרֵךְ לְשַׁלַּח קַמ"ל, אַע"כ ש"ס דִּילָן לֹא ס"ל כְּזוּהַר הַנ"ל, וְיִדְוַע הִיכִי דְפִלְגִי הַנְּגַלָּה עִם הַנִּסְתָּר אֵין לָנוּ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת וְהַנְּגַלוֹת לָנוּ וְלְבְנֵינוּ וְכוּ'. ע"ש. 3) הוּבָא לְשׁוֹנוּ בְּהַעֲרָה 5.

[בקהלת ג, כג]. ואמר ר' יוסי ב"ר חנינא [שם יט, ו]: "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה טעם פרה אדומה אבל לאחרים חוקה, דכתיב [בזכריה יד, ו] והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון, יקפאון כתיב, דברים המכוסים מכס בעולם הזה עתידין להיות צפויים לעולם הבא, כהדין סמיא ^זדצפי, דכתיב [בישעיה מב, טז] והולכתי עורים בדרך לא ידעו, וכתיב [שם] אלה הדברים עשיתים ולא עזבתים... שעשיתים לר' עקיבא". הנה ביארו שאין מניעות טעמי תורה ממנו אלא עורון ^טבשכלנו, ושכבר נתגלה טעם החמורה שבהם לחכמי ישראל. וכאלה רבות בדבריהם, ובתורה ובמקרא דברים רבים מודיעין כן, והרב הזכיר מהן.

אבל אלו ההגדות אשר נתקשו על הרב כפי דעתי ענין אחר להם, שרצו לומר שאין התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתעלה, אבל התועלת באדם עצמו, למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה, או לזכור הנסים ונפלאות הבורא ית' ולדעת את השם. וזהו "לצרוף בהן" – שיהיו ככסף צרוף, כי הצרוף כסף אין מעשהו בלא טעם אבל להוציא ממנו כל סיג, וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזוכרו תמיד.

ולשון זו האגדה עצמה הזוכרה בילמדנו בפרשת זאת החיה [בתנחומא שמיני חז]: "וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל, כלום אתה מועילו או כלום אתה מזיקו. או מה איכפת לו בין אוכל טהורות או אוכל טמאות. אם חכמת חכמת לך [במשלי ט, יב] – הא לא נתנו המצות אלא לצרף את הבריות, שנאמר [בתהלים יב, ז] אמרות ה' אמרות טהורות, ונאמר [במשלי ל, ה] כל אמרת אלוה צרופה, למה, שיהא מגין עליך". הנה מפורש בכאן שלא באו לומר אלא שאין התועלת אליו יתעלה, שיצטרך לאורה כמחושב מן המנורה, ושיצטרך למאכל הקרבנות וריח הקטורת כנראה מפשוטיהם. ואפילו הזכר לנפלאותיו שעשה, שצוה לעשות זכר ליציאת מצרים ומעשה בראשית, אין התועלת לו, רק שנדע אנחנו האמת ונזכה בו עד שנהיה ראויים להיותו מגין עלינו, כי דיבורנו וסיפורנו בתהלותיו מאפס ותוהו נחשבו לו. והביא ראיה מן השוחט מן הצואר והעורף לומר שכלן לנו ולא להקב"ה, לפי שלא יתכן לומר בשחיטה שיהא בה תועלת וכבוד לבורא יתעלה בצואר יותר מן העורף או הניחור, אלא לנו הם, להדריכנו בנתיבות הרחמים גם בעת השחיטה. והביא ראיה אחרת: "או מה איכפת לו בין אוכל טהורות", והם המאכלים המותרים, "לאוכל טמאות", והם המאכלים האסורים שאמרה בהם התורה [בויקרא יא, ח ולעיל יד, ז]

תכלת מרדכי

ג) מניעות טעמי התורה – עורון בשכלנו. עי' קדושים י"ט י"ט⁴.

כור זהב

ד) כהדין סמיא דצפי, כסומא שנפתחו עיניו כך [ה] שעשיתים לר' עקיבא, צ"ל שכבר פירשתים לר"ע יתפתחו עיני ישראל בתורה לעתיד.

4) דנאמר שם: "את חוקתי תשמרו בהמתן לא תרביע כלאים שרך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטנו לא יעלה עליך", וז"ל: חוקים אלו גזרות מלך שאין טעם לדבר, לשון רש"י ולא הזכירו רבותינו שיהיה הטעם נעלם ושיהיו יצר הרע ואומות העולם משיבים עליהם, אלא בלבישת שעטנו, לא בכלאי הבהמה. ואין הכוונה בהם שתהיה גזרת מלך מלכי המלכים בשום מקום בלא טעם, כי כל אמרת אלוה צרופה (משלי ל ה), רק החקים הם גזירת המלך אשר יחוק במלכותו בלי שיגלה תועלתם לעם, ואין העם נהנים בהם אבל מהרהרין אחריהם בלבם ומקבלים אותם ליראת המלכות, וכן חוקי הקב"ה הם הסודות אשר לו בתורה שאין העם במחשבתם נהנים בהם כמשפטים. אבל כולם בטעם נכוו ותועלת שלימה וכו'. עיי"ש.

"טמאים הם לכם". וְרָמְזוּ שֶׁהוּא לְהוֹתֵנוּ נִקְיֵי הַנֶּפֶשׁ, חֲכָמִים, מִשְׁכִּילֵי הָאֱמֶת, וְאָמַר "אִם חֲכָמָה לְךָ". הַזְכִּירוּ כִּי הַמְצוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת, כְּגוֹן שְׁחִיטַת הַצֹּאֵר, לְלַמְדֵנוּ הַמְדוֹת הַטּוֹבוֹת, וְהַמְצוֹת הַגְּזוּרוֹת בְּמִינֵים לְזַקֵּק אֶת נַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכִמוּ שֶׁאֲמַרְהָ תוֹרָה [בְּיֻקְרָא כ, כה] "וְלֹא תִשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּבַהֲמָה וּבַעֲוֹף וּבְכָל אֲשֶׁר תִּרְמוֹשׁ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטָמֵא", אִם כֵּן כָּלֵן לְתוֹעַלְתָּנוּ בְּלִבְד. וְזֶה כִּמוּ שֶׁאֲמַר אֱלִיהוּא [בְּאִיּוֹב ל, ה] "אִם חֲטָאתָ מִהַ תִּפְעַל בּוֹ, וּרְבוּ פִשְׁעֶיךָ מִהַ תַּעֲשֶׂה לּוֹ", וְאָמַר [שֵׁם בַּפְּסוּק ז] "אִם צְדָקָתָה מִהַ תִּתֵּן לּוֹ, אִם מִהַ מִיֶּדֶךָ יִקַּח". וְזֶה דְבַר מוֹסַכֵּם בְּכָל דְּבָרֵי רִבּוֹתֵינוּ. וְשָׂאֲלוּ בִירוּשָׁלַיִם יְבִנְדָרִים [פ"ט ה"א] אִם פּוֹתַחֵין לְאָדָם בְּכַבּוּד הַמְקוֹם בְּדְבָרִים שֶׁבִינּוּ לְבִין הַמְקוֹם, וְהַשִּׁיבּוֹ עַל הַשְּׂאֵלָה הַזֹּאת "אִי זֶה הוּא כְבוֹד הַמְקוֹם, כְּגוֹן סוֹכָה שֶׁאֵינִי עוֹשֶׂה לְוֹלֵב שֶׁאֵינִי נוֹטֵל תְּפִילִין שֶׁאֵינִי מְנִיחַ, וְהֵינּוּ כְבוֹד (ב) הַמְקוֹם, מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁיהָ מִמֶּשׁ הוּא דְמַהֲנִי, כְּהָדָא אִם צְדָקָתָה מִהַ תִּתֵּן לּוֹ אִם מִהַ מִיֶּדֶךָ יִקַּח וְחֲטָאתָ מִהַ תִּפְעַל בּוֹ וּרְבוּ פִשְׁעֶיךָ מִהַ תַּעֲשֶׂה לּוֹ", הִנֵּה בִיאוּרֵי שֶׁאֵפִילוּ הַלּוֹבֵב וְהַסּוֹכָה וְהַתְּפִילִין שְׂעוּהָ בְהֵן [בְּשִׁמּוֹת יג, ט] שִׁיחֵיו "לְאוֹת עַל יָדֶךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ... כִּי בִיד חֻזְקָה הוֹצִיאָךְ ה' מִמִּצְרַיִם" אֵינֵן לְכַבּוֹד ה' יִתְבָּרַךְ אֲבָל לְרַחֵם עַל נַפְשׁוֹתֵינוּ. וְכִבְר סִדְרוֹ לָנוּ בְּתַפְלַת יוֹם הַכַּפּוּרִים [בְּנַעֲיִלָה] "אֲתָה הִבְדַּלְתָּ אֲנוֹשׁ מִרֹאשׁ וְתִכְרִיחֵהוּ לְעַמּוּד לְפָנֶיךָ, כִּי מִי יֹאמֵר לְךָ מִהַ תִּפְעַל וְאִם יִצְדַּק מִהַ יִּתֵּן לְךָ". וְכֵן אָמַר בְּתוֹרָה [לְעִיל י, יג] "לְטוֹב לְךָ", כֹּאֲשֶׁר פִּירְשְׁתִּי [שֵׁם]. וְכֵן [לְעִיל ו, כד] "וַיִּצְוֵנוּ ה' לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים הָאֵלֶּה... לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים", וְהַכּוֹנֵה (א) בְּכָלֵן לְטוֹב

כור זהב

[ו] בִירוּשָׁלַיִם בְּנְדָרִים כו' מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁי, ר"ל דְּבִירוּשָׁלַיִם מִקְשָׁה דְּמִשְׁמַע לָן מִקְרָא דְּלִנְפְשִׁי מִהֵנִי לֹא לְמַקְוֵם.

כסף מזוקק

(ב) וְהֵינּוּ כְבוֹד הַמְקוֹם. מִשְׁמַע דְּלִנְפְשִׁיהָ מִמֶּשׁ הוּא לְנַפְשִׁיהָ הוּא דְמַהֲנִי וְלֹא כְבוֹד הַמְקוֹם הוּא. דְמַהֲנִי, וְזֶהוּ ג"כ מִלְשׁוֹן יְרוּשָׁלַיִם, כִּי הַקְשָׁה זֶה כְבוֹד (ג) וְהַכּוֹנֵה בְּכּוֹלָן. עֵינֵי עֲבוּדַת הַקּוֹדֶשׁ פֶּרֶק ג' מִחֻלֵּק הַמְקוֹם בְּתַמִּיחָה פ"י הֵלֵא מִשְׁמַע מִפְּסוּקִים הָאֵלֶּה דְרַק הַעֲבוּדָה.⁵

(5) וז"ל: ראינו לרבותינו ז"ל דבר יראה מפשוטו שהוא סותר מה שקובל וקויים כמה שאין ספק בו כלל והוא היות העבודות לצורך גבוה גם כן כמו שהוכחנו מן הכתובים ומדברי רבותינו ז"ל בפרקים הקודמים והזכרנו מזה בפתיחת זה הספר, והוא שהם עליהם השלום אמרו במדרש ילמדנו פרשת שמני בזה הלשון וכי מה איכפת לו להקב"ה כששוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל, כלום אתה מועיל כלום אתה מזיק, או מה איכפת ליה אוכל טהרות לאוכל טמאות שנאמר אם חכמת חכמת לך הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר אמרת ה' צרופה וגו' למה שיהא מגן עליך שנאמר מגן הוא לכל החוסים בו ע"כ. אשר יראה בתחילת המחשבה דלא איכפת ליה לשוחט ואוכל או מנבל ואוכל או אוכל טהרות או טומאות שאין דבר מאלו וכיוצא בהם מזיקו או מועילו ואין דבר מגיע לו כלל, וכמו שיראה מפשט הכתובים שאמרו החפץ לשר-י כי תצדק ואם בצע כי תתם דרכיך והם דברי אליפז לאיוב, ואמר לו אליהוא אם חטאת מה תפעל בו וגו' אם צדקת מה תתן לו וגו' לאיש כמוך רשעך וגו' ואמר שלמה המלך ע"ה אם חכמת חכמת לך וגו', אשר מכל זה יראה שאין טובות האדם ורעותיו נוגעות כלל לגבוה כי אם אל פועלם בלבד, וכבר התבאר מדברינו הפך זה והוא האמת אשר אין ספק בו והוא קבלה אמיתית מקובלת ביד חכמי האמת קבלה איש מפי איש. ומפני אריכות הדברים אביא את עיקר דבריו שהוכיח מהזהיר כי הטובות והרעות שאנו עושים משפיעים גם על גבוה, וכן הביא שבאיכה רבתי אמרו בזה הלשון רבי יהודה בן רבי סימון בשם רבי לוי בר טרפא בזמן שישאל עושיין רצונו של הקב"ה מוסיפין כח בגבורה כמה דאת אמרת ועתה יגדל כח אד-ני, ובזמן שאין עושיין רצונו של הקב"ה כביכול מתישין כח גדול של מעלן דכתיב צור ילדך תשי ע"כ, רואים שמעשינו נוגעים לכוחו הגדול של מעלה. וכתב בהמשך דבריו, והרב המורה בחלק שלישי פרק כ"ו מספרו אמר בזה הלשון מצאתי לחז"ל דבר בכראשית רבה יראה ממנה בתחילת מחשבה שקצת מן המצוות אין להם סיבה אלא צוואה לבד ולא כוון בהם תכלית אחרת ולא תועלת נמצאת, והוא מאמרם שם וכי מה איכפת ליה לקב"ה בין מי שישחט מהצוואה למי שישחט מן העורף הרי אומר לא נתנו מצוות אלא כדי לצרף בהם את הבריות שנאמר אמרת ה' צרופה. ועם היות המאמר הזה נפלא מאד שלא ימצא לו דומה בדבריהם פירשתי אני בו פירוש תשמעהו עתה עד שלא נצא מסדר דבריהם כלום ולא נפרד מזו השורש המוסכם עליו והוא. היות כל המצוות בוקש מהם תכלית מועילה במציאות כי לא דבר ריק הוא ואמר לא

לנו ולא לו יתעלה ויתברך, אבל כל מה שנצטוונו שיהיו בריותיו צרופות ומזוקקות בלא סיגי מחשבות רעות ומדות מגונות.

וכן מה שאמרו [בברכות שם ובמגילה שם] "לפי שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזרות" לומר שלא חס האל ית' על קץ צפור ולא הגיעו רחמיו על אותו ואת בנו, שאין רחמיו מגיעין בבעלי הנפש הבהמית למנוע אותנו מלעשות בהם צרכנו, שאם כן היה אוסר השחיטה, אבל טעם המניעה ללמד אותנו מדת הרחמנות ושלא נתאכזר, כי האכזריות תתפשט בנפש ה"האדם, כידוע בטבחים שוחטי השורים הגדולים והיחמורים שהם אנשי דמים זובחי אדם אכזרים מאד, ומפני זה אמרו [בקידושין פב, א] "טוב שבטבחים שותפו של עמלק". והנה המצות האלה בבהמה ובעוף אינן רחמנות עליהם אלא גזירות בנו להדריכנו וללמד אותנו המדות הטובות וכן יקראו הם כל המצות שבתורה, עשה ולא תעשה, גזרות, כמו שאמרו [במכילתא שמות כ, ב] במשל המלך הנכנס למדינה, "אמרו לו עבדיו גזור עלינו גזירות, אמר להם כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, כך אמר הקב"ה, קבלתם מלכותי – אנכי ה' אלהיך, קבלו גזרותי – לא יהיה לך וכו'".

תכלת מרדכי

ד) כי האכזריות התפשט בנפש האדם. ע"י ראה (ה) טוב שבטבחים שותפו של עמלק. ע"י תוי"ט י"ד כ"א. סוף מסכת קדושין⁶.

אמרתי לזרע יעקב תהו בקשוני אני י"י דובר צדק מגיד מישרים. ואשר צריך שיאמינהו כל מי שדעתו שלמה בזה העניין הוא מה שאספרהו והוא, שכלל המצוות יש להם סיבה בהכרח ומפני תועלת אחת צוה בה אבל חלקיה הם אשר נאמר בהם שהם למצוה לבד, והמשל בו שהריגת בעלי חיים לצורך המזון הטוב מכוארת התועלת כמו שאנחנו עתידים לבאר אמנם היותו בשחיטה לא בנחירה ובפסיקת הוושט והגרירת במקום מיוחד אלו וכיוצא בהם לצרוף בהם את הבריות וכן יתבאר לך ממשלם שוחט מן הצוואר לשוחט מן העורף, וזכרתי לך זה המשל מפני שבא בדבריהם ז"ל שוחט מן הצוואר לשוחט מן העורף אבל אמיתת הדבר כן הוא, כי כאשר הביא ההכרח לאכילת בעלי חיים כוון למיתה הקלה עם קלות המעשה שאי אפשר הכאת הצוואר אלא בסוף וכיוצא בו והשחיטה אפשר בכל דבר ולכרוך מיתה קלה התנו חידוד הסכין, עכ"ד. ויש לדון אחריהם ולומר שאם יספיק טעמו לפי דעתו במה שאמרו בכ"ד וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין מי שישחט מהצוואר למי שישחט מן העורף הנה לא יספיק במה שאמרו במדרש ילמדנו או מה איכפת לו אוכל טהרות לאוכל טמאות שיראה מדבריהם אלה שהם גוזרים על קצת מצוות בכלל שהם למצווה לבד ולא כוון בהם תכלית אחרת לא חלקיהם בלבד. ונראה מדבריהם ז"ל שלקחו המשל באלו ומהם יוכן לשאר המצוות כלן, אמר בויקרא רבה פרשת שמני זאת הבהמה היא הוא דכתיב כל אמרת אלוה צרופה רב אמר לא נתנו המצוות לישראל אלא לצרף בהם את הבריות וכל כך למה שנאמר מגן הוא לכל החוסים בו עד כאן, וכן נראה ממשמעות כל אמרת אלוה צרופה והם ז"ל על כלל המצוות אמרו. וזה אמרו במדרש שוחר טוב אמר רב לא נתן הקב"ה את המצוות לישראל אלא כדי לצרף אותם שנאמר אמרת י"י צרופה, הרי כל דבריהם מכוונים על כלל המצוות ולא קצתם כדעת הרב, והאריך עוד עיי"ש, וכתב בסוף דבריו נמצאו אם כן המצוות כולם וחלקיהם גורמות הצירוף ההוא אשר הוא שלמות וחיבור העליונים אלו באלו והתחתונים נכללים וזוכים אל השלמות ההוא וא"כ אין במצוות דבר או חלק שלא כוון בו תכלית ותועלת בהצלחת הנפש ויחוד השם הגדול בכבודו כידוע ליודעי האמת, ולהורות שאין דבר או סיפור בתורה שלא כוון בו תועלת זה, וכ"ש המצוות ככללם וחלקיהם אמר אדון הנביאים ע"ה שימו לבבכם לכל הדברים וגו' כי לא דבר ריק הוא מכם וכל מיני השלימיות וההצלחות דבקים בדברים ההם ונמשכים מהם, והוא אמרו כי הוא חייכם והם חיי העולם הבא ובדבר הזה תאריכו ימים על האדמה לומר שמהם נמשכים חיי העולם הזה גם כן, עכ"ל. (6) וז"ל: רבי יהודה אומר משמו – לשון רש"י של אבא גוריא. החמרים רובן רשעים מפני לסטיות. הגמלים רובן כשרים שפורשין למדברות למקום גדודי חיות ולסטים ויראים לנפשם ומשברים לבן למקום. הספנים רובן חסידים שפורשין למקום הסכנה ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלים. טוב שברופאים לגיהנם, אינו ירא מן החולי ומאכלו מאכל בריאים ואינו משבר לבו למקום ופעמים שהורג נפשות ויש בידו לרפאות העני ואינו מרפא. טוב שבטבחים, ספיקי טרפות באות לידו וחס על ממונו ומאכילן. ע"כ לשון רש"י. ושותפו של עמלק לא ניחא, דמה ענין עמלק למאכיל טרפות. ולכן נראה לפרש טוב שבטבחים הוא אכזרי ומזוג רע, והוא שותפו של עמלק האכזרי שזינב כל הנחשלים, ולא היה אומה ולשון שנזדווגו בישראל אחר שיצאו ממצרים והנסים שנעשו להם. כי אם עמלק ראשונה, וזה מורה על אכזריות לבבו שלא שם אל לבו הנסים והנפלאות שנעשו לישראל והמכות של מצרים במצרים ועל הים אלא אכזריותו וזדונו הכריעו לך כמ"ש (דברים כ"ה) ולא ירא אלהים. עכ"ל.

בכבודו של עולם. לחיות זרע ע"פ כל הארץ שהוא יופי העולם. ובתיקונו של עולם שבני אדם אוכלים אותם. ולכן כדאי הוא שתנצל. לא זכות אבות ולא כריתות ברית. היינו בריתות שנכרתו עם האבות שהוא קיים לעולם. ואפילו במאן דאמר תמה ברית אבות זכות אבות לא תמה. ולא שבועות. היינו שנשבע לשבטים כמ"ד [חבקוק ג'] שבועות ממות אומר מלה. בניה מכפרים עליה. שבשכילם היא נצלת. שאם סרח אחד מהם שהוא מכפר עליהם. פי' עאכו"י שאם חטא אחד מאביו ואמו ומת להם אחד מבניהם שהוא מכפר על אביו ואמו. וכן אי בקהלת רבה ריש פ"ד ע"ש. ושקושט כחץ. הוא ענין יריית חץ [מת"כ]. (והוא"א כתב [בסדר נשא פ' י"ב ס"ג ג'] לע"ד אפשר שהוא לשון תרגום שתרגום אמת קושטא. והכוונה מענין קולע אל השערה ולא יחטא. ולשון חץ יעוף דרש חץ כחץ ממש. ויעוף דרש סס כעוף).

פרוף הוא הזאיל ונתעסק בכבודו של עולם ובתקונו של עולם, פדי שתנצל. דבר אחר, אמר ר' חניא וקמה אם צפור שאין לה לא זכות אבות ולא פרייתות ולא שבועות, בניה מכפרים עליה, בני אברהם יצחק ויעקב שיש להם זכות אבות, על אחת כמה וכמה שאם סרח אחד מהם שהוא מכפר עליהם לכא.

ו דבר אחר, שלח תשלח. אמר ר' ברכיה יש מזיק שקושט פחץ וטס פעוף, מנין שנאמר (תהלים צא ה) לא תירא מפחד העוף בפעם אחת אלא שהחץ כחו כלה בפעם אחת וטיסת העוף אינו כלה רק שטס פעם אחר פעם וכל טיסה קטנה הרבה מיריית חץ בפעם אחת וניתן למזיק זה כח היפה שבחץ שטס בטיסה אחת כמו יריית חץ והרבה טיסות כמו עוף ע"פ מדה כ"א. ושם במ"ד הגירסא א"ר ברכיה וכו' ומי יצילך ממנו שילוח הקן שכן כתיב למעלה כי הוא יצילך מפח יקוש אין פח אלא צפור כענין שנאמר התפול צפור על פח הארץ וכתיב כי יקרא קן צפור וכן הוא במדרש תהלים מזמור צ"א (מה פח האמור שם יש בו צפור אף פח האמור כאן יש בו צפור) (ומ"ש מפח פי' שמחמת פח וציפור יצילך) וע"י לעיל פרשה ה' ס"י י"ט. ומה שכר אתה נוטל ואת הבנים. תנחומא כאן בס"י ב' והוקשה לו למה אמר הפסוק ואת הבנים והיל"ל ואת האפרוחים או הביצים תקח לך כמ"ש ברישא דקרא והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים ע"כ דורש ואת הבנים על בניו של אדם המשלח. ז כל זמן שתארע צידך. וכל הגמרא חולין קמ"א שלח אפי' מאה פעמים תשלח אפי' לדבר מצוה וכאן משמע שדורש מהכופל וא"כ אין ללמוד מכאן רק על ב' פעמים ע"פ מדה י' ואפשר שאם היה כתוב שתי פעמים שלח היה דורש ע"פ מדה י' אך מאחר שכתוב שלח תשלח דורש הרבה פעמים וכדומה לזה ראיתי בפסחים שכחתי המקום.

אם קיימת מצות שלוח הקן אני מצילך מאותן. ע"ל נשא פ"י"ב הא"ר יליף לה. שאם אין לך בנים כו'. עיין בבבאי סדר זו. ומה שכר אתה נוטל ואת הבנים תקח לך. דייק מתיבת את רמזותיה רה"ל והבנים תקח לך. לרבות שיקח לו בנים אם אין לו. ז זוכה לשלח עבד עברי. שזכה להעשיר לקנות עבד ולקיים מצות שילוח עבד. ומצות הענק תעניק.

ז דבר אחר, שלח תשלח. רבנן אמרי למה שני פעמים, שאם ארעה לך המצוה הזאת פעם שניה לא תאמר כפר יצאתי ידי חובתי, אלא כל זמן שתארע לידך אתה צריך לקיים אותה. דבר אחר, שלח תשלח. רבנן אמרי אם שלחת מצות הקן את זוכה לשלח עבד עברי, מנין שנאמר (דברים טו) וכי תשלחנו חפשי מעמך. דבר אחר, מהו שלח תשלח את האם. אם קיימת מצוה זו את ממנה לבוא מלך המשיח שתארע צידך. וכל הגמרא חולין קמ"א שלח אפי' מאה פעמים תשלח אפי' לדבר מצוה וכאן משמע שדורש מהכופל וא"כ אין ללמוד מכאן רק על ב' פעמים ע"פ מדה י' ואפשר שאם היה כתוב שתי פעמים שלח היה דורש ע"פ מדה י' אך מאחר שכתוב שלח תשלח דורש הרבה פעמים וכדומה לזה ראיתי בפסחים שכחתי המקום.

מתנות כהונה

כדי. ראיה היא שגמול ששנייה היא נלמ. שהוא מכפר עליו גרסינן. ופי' על גמולו. ו שקושט. לשון יריית חץ וכו"ה לעיל נסדר נשא פ' י"ב ונמדרש מהל"ס. מצי"ך מאותן. מאותן מזיקים וע"י לעיל כפ' נשא הא"ר יליף ליה.

מסורת המדרש
וילקוט כאן רמז תקל"ז זגמדר"ר פרשה י"ב. מנחום נשא סימן כ"ג. ילקוט כאן רמז תקל"ג. מדרש מהל"ס ממזמור ז"ל. ילקוט מהל"ס רמז ממ"ג.

חידושי הרש"ש

אבל לפי המ"כ דשתנצל קאי על האם שפיר הוה לשון נסתרות]. ו [שקושט כחץ. בשוח"ט מו' צ"א הגירסא קושת והוא מלשון קשת. ז המצוה הזאת פעם שניה. ע"י הגהות הר"ל. התם דריש משלח לחוד אפילו ק' פעמים והכא דריש מפל לשון].

אמרי יושר

ו יש מזיק שפורח כעוף. והמקיים מצות שילוח הקן יציל בזכות זה מדה כנגד מדה זהו שלח תשלח לרמוז שילוח המזיק וזהו כי הוא יצילך מפח על ידי היקוש שהוא העוף כדאיתא לעיל פרשת נשא אין פח אלא צפור כד"א התפול צפור אל פח וכתיב כי יקרא קן צפור לפניך על הארץ.

חידושי הרד"ף

כן. עיין מת"כ. ונכון יותר דעל כפל שלח תשלח דרך שבכות השילוח ישלח וינצל נפשו מצרה וגו' וכן כל בני דלהלן. בכבודו של עולם. אולי י"ל שהקופות בעולם כבוד לשמו של הקב"ה כמ"ש בשלהי ר"ה (ל"א). תכבדני חית השדה. מ"ג שנתנצל. ח"ת פירש כאן ממה. ואפשר שתמו כפירושו מפגעי הדרך שהולך שמדבר בו הכתוב או אפשר מדינה של גיהנם קאמר כד"א (וכריה פ') שלחתי אסירך מבור אין טים בו. ולא בריתות. היינו ניכ בריתות שנכרתו עם האבות שהוא קיים לעולם אפילו למ"ד תמה זכות אבות עיין תוס' שבת (ג"ה). ר"ה ושמואל. ולא שבועות. היינו שנשבע לשבטים כמ"ש (חבקוק ג') שבועות ממות אומר מלה. שהוא מכפר עליהם. בשביל כל אלו שחשב זכות וברית ושבועות. או אפשר הכוונה ללשון המאמר שבנים מכפרין עליה דק"ו לישראל הוא גם כן שבניהם מכפרין עליהן כלומר תשכר הבל שאין בו תטא. או ר"ל בניהם קטנים שמתו בחייהם עיין ברכות (ה'): מיטה (מ"ט). וקה"ר רפ"ד. ו שקושט כחץ וטס כעוף. לשון חץ יעוף דרש חץ כחץ ממש ויעוף דרש סס כעוף. וכדאיתא בירושלמי ואת תקח דריש ליה (ואם נאמר דרובין על ביצי עוף טהור אחר חייב בשילוח י"ל ולכן כתיב הבנים אפילו אינן שלה ועיין בתולין (ק"ט): דקאי בתיקו ובקורא נקבה חייב לכי"ע). ז שאם ארעה לך המצוה פעם שניה. בפ"ב דב"מ (ל'). אמרו לענין שלחה וחזרה אפילו ג' פעמים. ואפשר כאן נמי לזה נתכוונו. זוכה לשלח עבד עברי שנאמר וכי תשלחנו חפשי כו'. שזכה להעשיר לקנות עבד וגם י"ל שרומז לסיפיה דהעניק תעניק כו' אשר ברכך ה' אלהיך ור"ל שזכה לברכת הבית.

ידי משה

ה שהוא מכפר. פי' הקב"ה מכפר על ישראל בשביל זכות אבות ואלא אין אברהם מציל את ישמעאל לז"א לעתיד לבוא פי' לעוה"ב כדאי ברשב"א שלעוה"ב הוא מציל.

מסורת המדרש

ח נגעים פרק ז' מ"ט. כלס פרק
א. ספרי הנהלומך ספקא ק"ב.
זכום דף ק"ב. ט יומא דף י"א.
ערמין דף ע"ו. ויקר פ"א פ"א.
מדר"ר פ"א פ"א. ממומא פקודי.

חידושי הרש"ש

ט אם הרגלת כו באחיד
שמאביך כו סופך כבן אמך
תלך דופי. ע' יד"מ שכי מאי
חילוק יש בין אח מאב לאח
מאם ואני אומר יש ויש ע'
קדושין פ' ב' לא מיבעי בן
אב דסני ליה כו' אלא אפילו
בן אם דלא סנו ליה כו'.

אמרי יושר

ט בבן אמך. אם תדבר תתן
דפי ונגות בך וצרת דכתיב זכור
את אשר עשה ה' אלהיך למרים
ועל מה עשה זה על הירבוך
ותקנו דכתיב לעיל השמר בנגע
הצרת מה חדש באבמו זכרת
אשר עשה ה' למרים אלא להודיע
סיבת כוא הנגע דהיינו על דבר
לשון הרע ועוד שהיה כוונתה
לסובה עאכ"ו אם הכוונה היא
כלה רע זהו זכור אשר עשה
למרים אלא להודיע סיבת כוא
הנגע כ"ש לאחר.

ידי משה

ט סופך כבן אמך וכו'. פי' על
עצמך שיבאו נגעים עליך
וכדמפרש ואזיל כלומר ע"י
שדברת באחיד מן האב
חבוא עליך נגעים שאתה מן
האם דאלת"ה מאי חילוק יש
בין אם מדבר לה"ר על אחי
מן האב או מן האם אלא
דקאי על עצמו וזה שמסיים
המדרש גורם רעה לעצמו
ודו"ק.

חדושי הרד"ק

שנאמר משלחי רגל השור
והחמור. ודרש ביה שור זה
משיח בן יוסף חמור זה משיח בן
דוד כמו שדרשו בתנחומא ר"פ
וישלח על יוהי לי שור וחמור.
והוא יבא וינחם אתכם כו' ר"ב
אבות על בנים. ביכות שלוח הקן
משלה האם ותתנחם על בניה
שיהיו לה עוד וכדא' כאיש אשר
אמו תגדמו. ח כל הנגעים אדם
רואה כו'. ויקר פ"ו ושי". עין
הרע. פירוש צרות עין כמו עינו
רעה. קרבו בה הנגעים כו'.
שקרבו בו את הנגעים כו'. אע"פ
שכתיב בצדיקים ונגע לא יקרב
באהלך מ"מ בשביל לשון הרע
קרבו (ואפשר עיקר הגי' דבין
במקום קרבו). ט באחיד שאינו
בן אומתך סופך כו'. עמ"כ
שפי' כמ"ש כי אחיד הוא וכו'
בתנחומא פקודי ס"ז אם דברת
באחיד שעיר שהוא אחיד סופך
לדבר בבן אומתך משה רבן של
כל הנביאים שדברו בו שנאמר
וידבר העם באלהים וכמשה ור"ל

ח כל הנגעים. נדה דף נ' לעיל ריש פרשה ה'. על ידי
עין רעה. אע"פ שיש לו אומר שאין לו מחמת שעינו
רעה על חבירו ע"י במ"ר פרשה ז' ריש סימן ה' כל הענין
וכן על לה"ר שם ושם ומ"ש על ביתו תחלה ע"י ויק"ר
פרשה י"ז סוף סי' ג' תחלה הם
באים על ביתו וכל הענין שם
ותבין כאן. ט סוף בבן אומתך.
ע"י פרי"א פרק ג"ד ומלמדנו
שלא לדבר כלל ודורש שמאחר
שכתוב באחיד א"כ מ"ש בבן
אמך מיותר ואם הכוונה לדורש
באחיד היינו מאב ולא מאם וכן
אמך מאם ולא מאב עדיין יקשה
מה הפרש בין זה לזה ומה
קמ"ל ע"כ דורש אל תקרי אמך
אלא אומתך ותחלה מדבר
באחיד באח ורע שלא מאומתו
ואח"כ בבן אמך באח ורע
שהוא בן אומתו שמה משהרגיל
לשונו לדבר רע סוף שירבר
על הכל וריב"ל דורש שמ"ש
מאחיד פי' בן אבין ולא בן אמך
ומ"ש בן אמך פי' שהוא בן
אבין ואמך יחד שהאיכה יותר
גדולה ועכ"ז תדבר ג"כ עליו
מחמת הרגל לשון.

שְׁפָתוֹכֶם בּוֹ שְׁלֹחַ, מִנִּין שְׁנֵאמַר

וְהַחֲמוֹר. דְּבַר אַחַר, אָמַר ר'

תִּנְחֹמָא אִם קִימַת הַמְצוּה הַזֹּאת

אֲתָה מְמַהֵר אֶת אֱלֹהֶיךָ הַנְּבִיא זְכוּר

לְטוֹב שֵׁיבֹא שְׁפָתוֹכֶם בּוֹ שְׁלֹחַ,

שְׁנֵאמַר (מלאכי ג כג) הִנֵּה אֲנִי שֹׁלַח

לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא, וְהוּא יֵבֵא

וַיִּנְחַם אֶתְכֶם, מִנִּין שְׁנֵאמַר (שם ג כד)

וְהַשִּׁיב לְכֶם אֲבוֹת עַל בְּנֵיהֶם.

ח נכו. ט זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה'

אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם. הַלְכָה אֲדָם שֵׁישׁ

בּוֹ נִגַע וְהָיָה הַכֹּהֵן קְרוֹבֹו, מֵהוּ

שֵׁיחָא מִתָּר לֹו לְרֵאוּתוֹ. קָף שְׁנו

חֻקִּים יִפְּל הַנְּגָעִים אֲדָם רֹאָה

חוֹץ מִנְגַעֵי עֲצָמוֹ, ר' מֵאִיר אֹמַר אָף לֹא נִגַעֵי קְרוֹבִיו. וְעַל

יְדֵי מֵה הַנְּגָעִים בָּאִים, עַל יְדֵי יָעִין הָרַע. אָמַר ר' יִצְחָק

בְּנֵהֵג שְׁבַעוֹלָם אֲדָם אֹמַר לְחֻבְרוֹ הַשְּׂאִילְנֵי קְרִדוּמָךְ שְׂאֵבְקַע

בּוֹ הַעֵץ הִנֵּה, וְהוּא אֹמַר לֹו אֵין לִי, מַעֲיִן רָעָה. קָף הוּא

אֹמַר בְּחִיפָה הַשְּׂאִילְנֵי הַבְּבֵרָה שְׁלֶךְ, וַיֵּשׁ לֹו וְהוּא אֹמַר אֵין

לִי, מַעֲיִן רָעָה. מִיָּד בֵּא הַנְּגַע עַל בֵּיתוֹ תְּחִלָּה, מִנִּין שְׁנֵאמַר

(ויקרא יד לו) וְרָאָה אֶת הַנְּגַע וְהִנֵּה הַנְּגַע בְּקִירָתוֹ. וְמָה הָיָה

עוֹשִׂין לֹו, מִפְּנֵין כֹּף מָה שֶׁהָיָה לֹו בְּתוֹף בֵּיתוֹ, מִנִּין שְׁנֵאמַר

(שם יד לו) וַצִּוָּה הַכֹּהֵן וּפְנָה אֶת הַבַּיִת. פִּינֵן שֶׁהָיָה מוֹצֵיא כֹּף מֵה

שֶׁהָיָה לֹו בְּתוֹף בֵּיתוֹ קְרִדוּמָתוֹ וּבְבִרְוִתוֹ, הָיָה אֹמְרִים רְאִיתֶם עֵין רָעָה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ,

מֵה שֶׁהָיָה לֹו לֹא הָיָה רֹעָה לְהַשְּׂאִיל. מִי גָרַם לֹו לְהַפְנוֹת, עַל יְדֵי שֶׁהִיתָה בּוֹ עֵין

רָעָה. דְּבַר אַחַר, אָמַר ר' חֲנִינָא אֵין הַנְּגָעִים בָּאִין אֲלָא עַל לְשׁוֹן הָרַע. וְרַבְּנָן אִמְרֵי תַדַּע

לָךְ שֶׁהַנְּגָעִים בָּאִין עַל לְשׁוֹן הָרַע, הָרִי מַרְיָם הַצְּדִיקָת עַל יְדֵי שֶׁדְּבָרָה לְשׁוֹן הָרַע

בְּמַשָּׁה אַחִיפָה קְרָבוֹ בְּהַ הַנְּגָעִים, מִנִּין שְׁנֵאמַר (דברים כה ט) זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה'

אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם.

ט זֶה שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב (תהלים ג כ) תִּשָּׁב בְּאַחִיפָה תְּדַבֵּר בְּכֶן אִמָּךְ תִּתֵּן דִּפִּי. אָמַר ר' יוֹחָנָן

אִם הַרְגַּלְתָּ לְשׁוֹנְךָ לְדַבֵּר בְּאַחִיפָה שְׂאִינוֹ בֵּן אִמָּתְךָ, סוֹף בְּכֶן אִמָּתְךָ תִּתֵּן דִּפִּי. ר' יְהוֹנָדָה

בֵּן לֹוי אָמַר אִם הַרְגַּלְתָּ לְשׁוֹנְךָ לְדַבֵּר בְּאַחִיפָה שְׂמֵאֲבִיךָ וְלֹא מֵאִמָּךְ, סוֹפְךָ בְּכֶן אִמָּךְ תִּתֵּן

דִּפִּי. שְׁכָל מִי שְׂמָגִיס אֶת לְבָבוֹ לְדַבֵּר בְּגְדוּל מִמְנוֹ גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ שִׁיקְרָבוֹ בּוֹ אֶת

הַנְּגָעִים. וְאִם אֵין אֲתָה מֵאֲמִין, הָרִי מַרְיָם הַצְּדִיקָת סִימָן לְכָל בְּעַלֵי לְשׁוֹן הָרַע. הָיָה זְכוּר

אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְמַרְיָם.

מתנות כהונה

ח הַשְּׂאִילְנֵי קְרִדוּמָךְ כּו'. ע"י כ"ז בְּלוֹחַן כְּפִי מְלוֹרַע וּסְדֵר נֶאֱסַף פ' ז'. ט שְׂאִינוֹ בֵּן אִמָּתְךָ. מִיִּשְׂרָאֵל וְעַפְ"כ נִקְרָא חֲסִין שְׂנֵאמַר

לֹא תִמְעַז לְדוּמִי כִי חֲסִין הוּא. סִימָן. אוֹת וְלֵאמֹר.

שְׁלֵפִי שְׂכּוּבוֹ שֶׁם לְמַעַלָּה שְׂכּוּבוֹ אֶת אֶרֶץ אֲדוּם כְּשֵׁלָא נָתַן מֶלֶךְ אֲדוּם עֹבֵר יִשְׂרָאֵל בְּנִבְלוֹ וְחֻצְרָךְ נִפְשׁ חֲעֵם בְּרַךְ וְהוּוּ מְדַבְּרִים בּוֹ לְהִירֵעַ עַל זֶה לִכֵּן סוֹפֵם וְיִדְבְּרוּ בְּאֵלֵהֶם וּבְמַשָּׁה

(ובמ"ד שם אמרו לפי שקרבו לנבולו חסרו את אהרן ע"ש). זמבואר מכאן שאסור לספר לה"ר על עובדי כוכבים (והוא דשבת ל"ג:) שנינה ר"ש. חתם היה לספור רבני המשבח

ע"י רמב"ם לפי מה עבודת כוכבים (כ"ג) ונבמגלה (כ"ד) כל ליענותא בר עבודת כוכבים. משמע אבל על עובדי כוכבים אסור להתלווצין בהן.

באחיד שמאביך ולא מאמך סופך כבן אמך כו'. אם פירושו בן אמך ולא בן אבין י"ל שאחיד מאביך יכול להיות שיש להם מריבה עבד חלוקות ירושה אבל אחיו בן אמו

שאינו יורשו אין לו עמו מריבה אין כ"כ קרוב שידבר עליו לה"ר. אבל עיקר גרוא שפירושו בן אמך וגם בן אבין והרבותא אע"פ שראוי לו ביותר לאהבו.

משלחי רגל השור והחמור. וכדא' בתנחומא בראשית
השור זה משיח בן יוסף שנמשל לשור. וחמור זה משיח
ב"ד כו'. ח [ד] כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו.
כל ההלכות שבתורה אדם מורה לעצמו חוץ מג' אלו
נגעים ונדריים ובכורות שתלוין
באומר. נגעים שיאמר הכהן
טמא או טהור. נדרים שיאמר
החכם מותר. ובכורות שיאמר
היחיד מומחה או שלשה
הדיוטות כשר. ר' מאיר אומר
אף לא נגעי קרוביו. דאיתקיש
נגעים לריבים דכתיב [דברים
כ"א] כל ריב וכל נגע. מה
ריבים שלא בקרובים אף נגעים
שלא בקרובים. וע"י זכחים דף
ק"ב. על ידי עין הרע. פי' צרות
עין. אלא על לשון הרע. ואע"פ
שגם על עין הרע באין הנגעים.
וכן על שאר עבירות שאחז"ל
כמ"ש בס' מצורע. מ"מ בלשון
הרע אינו מתכפר בנגע צרעת
מוסגר בלבד אלא בנגע מוחלט
שבעת סהרתו צריך תגלחת
וצפרים. וע"י בתנחומא אדר
מצורע. שנאמר זכור את אשר
עשה ה' אלהיך למרים. וכמו
שפרש"י בחומש אם באת
להזהר שלא תלקח בצרעת אל
תספר לשון הרע זכור העשוי
למרים כו'. ט שאינו בן אומתך.
ז"ל התנחומא ס' פקודי אם
דברת באחיד עשו שהוא אחיד
סופך לדבר בבן אומתך זה
משה כו'. באחיד שמאביך ולא
מאמך. כלו' אם הרגלת לשונך
לדבר באחיד שהוא מן האב
ולא מן האם סופך שתדבר
באחיד שהוא גם מן אם אחת.

ח כל הנגעים. נדה דף נ' לעיל ריש פרשה ה'. על ידי
עין רעה. אע"פ שיש לו אומר שאין לו מחמת שעינו
רעה על חבירו ע"י במ"ר פרשה ז' ריש סימן ה' כל הענין
וכן על לה"ר שם ושם ומ"ש על ביתו תחלה ע"י ויק"ר
פרשה י"ז סוף סי' ג' תחלה הם
באים על ביתו וכל הענין שם
ותבין כאן. ט סוף בבן אומתך.
ע"י פרי"א פרק ג"ד ומלמדנו
שלא לדבר כלל ודורש שמאחר
שכתוב באחיד א"כ מ"ש בבן
אמך מיותר ואם הכוונה לדורש
באחיד היינו מאב ולא מאם וכן
אמך מאם ולא מאב עדיין יקשה
מה הפרש בין זה לזה ומה
קמ"ל ע"כ דורש אל תקרי אמך
אלא אומתך ותחלה מדבר
באחיד באח ורע שלא מאומתו
ואח"כ בבן אמך באח ורע
שהוא בן אומתו שמה משהרגיל
לשונו לדבר רע סוף שירבר
על הכל וריב"ל דורש שמ"ש
מאחיד פי' בן אבין ולא בן אמך
ומ"ש בן אמך פי' שהוא בן
אבין ואמך יחד שהאיכה יותר
גדולה ועכ"ז תדבר ג"כ עליו
מחמת הרגל לשון.

**דממהר את אלי הנביא עיי"ש. עיין חוות
יאיר שם ובחתם סופר בתשובה דמעורר את
רחמים דאימא עילאה ועל כן שפיר גורם
לביאת המשיח בב"א ודו"ק.**

למען ייטב לך והארכת ימים [כב, ז]

**כדבר הקושיא שהקשיתי דאיך יליף
התנא [חולין קמב, א] משלוח הקן שהוא מצוה
קלה ואמרה תורה למען ייטב לך והארכת
ימים, וק"ו למצוה חמורה, דמה פשיטא ליה
דשלוח הקן הוי מצוה קלה הא חזינן
דהתורה החמירה בו שלא יהיה נדחית
משום מצוה אחרת אעפ"י שהיה סברא
לדחות, א"כ חזינן שהתורה החמירה בה
א"כ דלמא בזה דוקא אמרה תורה למען
ייטב לך כו', ואכתי מנא לן בשאר מצוה
דאיכא פירכא טובא מה למצות שלוח הקן
שאינה נדחית מפני מצוה אחרת.**

**וכעת נראה לי ישוב בס"ד, עפ"י מה
שמצאתי בספר תפארת ישראל להגאון
מהר"ל ז"ל פרק ס"א שהקשה על מתני'
הנ"ל שאמר ומה מצוה קלה ממתני' דאבות
[פ"ב מ"א] הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה
שאי אתה יודע כו', וכיון דאי אתה יודע כו'
איך אנו יכולין לעשות ק"ו הלא אין אנו
יודעים איזה קלה ואיזו חמורה וא"כ מתני'
קשיין אהדדי, וכן עמד בזה בתו"ט שם,
וכתב בספר תפארת ישראל לתרץ דבמצוה
יש שני בחינות, א' בחינת המצוה עצמה כל
אופן סגולתה, שסגולת המצוה היא לקדש
ולטהר כמאמרם [ויק"ר יג, ג] שלא ניתנו
המצוות אלא לצרף בהן את ישראל
ולהתדבקות באור החיים. והשני אופן
עשייתה אם בקל או בקישוי עבודה
בהוצאות ממון או בהפסד מועט. והא
דאמרו הוי זהיר במצוה קלה כו' שאי אתה
יודע כו', הכוונה בזה לענין בחינת המצוה
עצמה ר"ל שאי אתה יודע איזה מצוה**

**ומעלה אחריה עכ"ל. והוא הפלא ופלא, הלא
מקרא מלא דבר הכתוב "כי יקרא קן צפור
לפניך בדרך בכל עץ". ועיין בחולין [קלט, ב]
דלמד באמת מזה דחיוב שלוח הקן הוי
אפילו בראש אילנות מדכתיב בכל עץ, וכן
נפסק ברמב"ם [שחיטה פי"ג הט"ז] ובטור וש"ע
[י"ד סי' רצב ס"א] בלי חולק, ועל כן דברי
המדרש הלז הוא פליאה עצומה ומצוה
ליישוב ודו"ק.**

**בענין ספיקו של החוות יאיר סי' ס"ז אם
מצא קן צפור ואינו רוצה לא באם ולא
בבנים אם מחויב לשלח האם, עיי"ש
ובחתם סופר [חאו"ח סי' ק'] ובקול ארי' [סי'
פ"א]. נראה לי פשוט דרש"י בפסוק [דברים כב,
ח] כי תבנה, אם קיימת מצות שלוח הקן
סופך לבנות בית חדש ותקיים מצות מעקה
עיי"ש. ולכאורה וכי הוא זו מצוה דתלוי
בידו דיהיה שייך בו אם קיימת, הלא לאו
בדידה תליא כדאמרו בחולין פרק שילוח
הקן [קלט, ב] יכול יחזור בהרים ת"ל כי יקרא,
וא"כ איך שייך לומר אם קיימת, ועל כרחך
דאף אחר שיזדמן אינו מוכרח להזדקק
באינו צריך לא לאם ולא לבנים, וע"ז שפיר
שייך לומר אם קיימת ודוק. ובני הב' שמעון
נ"י השיבני דמזה אכתי אין ראי', די"ל
דהכוונה אם קיימת, היינו אם זכו לך מן
השמים באופן שאירע לו קן צפור אז יזכה
גם לשאר מצות.**

**אך יש לדון מדברי המדרש רבה [דב"ר ו,
ז] שדרש על פסוק שלח תשלח, רבנן אמרו
למה ב' פעמים, שאם אירע לך המצוה
הזאת פעם שניה לא תאמר כבר יצאתי ידי
חובתי, אלא כל זמן שתארע לידך אתה
צריך לקיים אותה ע"כ, מלשון זה משמע
דמחויב להזדקק אלי' אף בלי צורך לו ודו"ק.**

ואגב אומר דמה שדרשו שם במד"ר

**שלח תשלח אם קיימת המצוה הזאת אתה
ממהר לבא מלך המשיח, ורבי תנחומא דרש**